Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MELCHIORA WATHELETA
přednesené dne 14. dubna 2016 [1]

**Věc C-115/15**

**Secretary of State for the Home Department**
**proti**
**NA**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (odvolací soud [pro Anglii a Wales] [občanskoprávní oddělení], Spojené království)]

„Řízení o předběžné otázce — Články 20 SFEU a 21 SFEU — Čl. 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice 2004/38 — Rozvod — Zachování práva pobytu státního příslušníka třetího státu pečujícího o nezletilé děti, které jsou státními příslušníky jiného členského státu Evropské unie — Článek 12 první pododstavec nařízení č. 1612/68“

## I – Úvod

1. Klíčový význam má v projednávané věci otázka, zda státní příslušník třetího státu, který pobýval v členském státě společně s občanem Evropské unie, který/která je jeho manželem/manželkou, může v tomto státě i nadále sám pobývat, pokud zmíněný občan Unie dotčený stát s konečnou platností opustil a po jeho odjezdu bylo zahájeno rozvodové řízení.

2. Touto otázkou se Soudní dvůr zabýval již ve věci, v níž byl vydán rozsudek Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476). Na rozdíl od prvně jmenované věci však k odjezdu manžela a k následnému rozvodu došlo v kontextu domácího násilí. I když se čl. 13 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS [2] výše uvedené situace týká, Soudní dvůr neměl zatím příležitost podat jeho výklad.

3. V souvislosti se situací, kdy jsou na území hostitelského členského státu přítomny děti narozené ze svazku mezi občanem Unie a státním příslušníkem třetího státu, bude mít Soudní dvůr rovněž příležitost vyjádřit se ke kritériím, jimiž má být posuzován test „zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv“, který vyplývá z judikatury, na jejímž počátku stojí rozsudek Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. L 158, s. 77, a opravy Úř. věst. 2004, L 229, s. 35, a Úř. věst. 2005, L 197, s. 34.

## II – **Právní rámec**

### A – *Smlouva o FEU*

4. Článek 20 SFEU stanoví, že se zavádí občanství Unie a každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Podle odstavce 2 tohoto článku mají občané Unie zejména „právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států“. Podle čl. 20 odst. 2 druhého pododstavce SFEU se toto právo vykonává „za podmínek a v mezích stanovených Smlouvami a opatřeními přijatými na jejich základě“.

5. Článek 21 SFEU však stanoví, že ačkoli má každý občan Unie právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, toto právo musí být vykonáváno „s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení“.

### B – *Směrnice 2004/38*

6. Bod 15 odůvodnění směrnice 2004/38 stanoví, že „[r]odinní příslušníci by měli mít právní záruky v případě smrti občana Unie, rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství. S ohledem na rodinný život a lidskou důstojnost v některých případech a k ochraně před zneužíváním je tedy třeba přijmout opatření, která by zajistila, aby bylo rodinným příslušníkům již pobývajícím na území hostitelského státu za těchto okolností ponecháno právo pobytu na výlučně osobním základě“.

7. Článek 7 směrnice 2004/38 upravuje právo pobytu po dobu delší než tři měsíce, a sice následovně:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo

b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika […];

[…]

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).

[…]“

8. Článek 13 odst. 2 směrnice 2004/38 stanoví:

„Aniž je dotčen druhý pododstavec, nevede rozvod nebo prohlášení manželství za neplatné ani ukončení registrovaného partnerství podle čl. 2 odst. 2 písm. b) ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, pokud:

a) manželství nebo registrované partnerství podle čl. 2 odst. 2 písm. b) trvalo před zahájením řízení o rozvodu nebo o prohlášení manželství za neplatné nebo před ukončením registrovaného partnerství alespoň tři roky, z toho nejméně jeden rok v hostitelském členském státě; nebo

b) na základě dohody mezi manželi nebo partnery podle čl. 2 odst. 2 písm. b) nebo na základě soudního rozhodnutí jsou manželovi či manželce nebo partnerovi či partnerce, která není státním příslušníkem žádného členského státu, svěřeny do výchovy děti občana Unie; nebo

c) je to opodstatněno obzvlášť obtížnými okolnostmi, například u osob, které se během manželství nebo registrovaného partnerství staly obětí domácího násilí; nebo

d) na základě dohody mezi manželi nebo partnery podle čl. 2 odst. 2 písm. b) nebo na základě soudního rozhodnutí má manžel či manželka nebo partner či partnerka, který/která není státním příslušníkem členského státu, právo na styk s nezletilým dítětem, a soud rozhodl, že tento styk musí být uskutečňován v hostitelském členském státě a po dobu nezbytně nutnou.

Právo pobytu dotyčných osob, které nezískaly právo trvalého pobytu, je podmíněno prokázáním skutečnosti, že jsou zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo že mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, nebo jsou příslušníky rodiny osoby splňující tyto požadavky a tato rodina byla již založená v hostitelském členském státě. Pojem ‚dostatečné prostředky' je vymezen v čl. 8 odst. 4.

Takovým rodinným příslušníkům je zachováno právo pobytu na výlučně osobním základě."

9. Podle čl. 16 odst. 1 směrnice 2004/38 mají právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let. Odstavec 2 téhož článku stanoví, že toto pravidlo „se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a s občanem Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let".

### C – *Nařízení (EHS) č. 1612/68*

10. Článek 12 první pododstavec nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství[3] stanoví, že „[d]ěti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, mají přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území".

## III – **Skutkové okolnosti sporu v původním řízení**

11. NA je pákistánská státní příslušnice. V září 2003 v Karáčí (Pákistán) uzavřela manželství s KA. Po přestěhování a usídlení v Německu byla KA udělena německá státní příslušnost.

3 — Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15.

12. V březnu 2004 se manželé přestěhovali do Spojeného království a dne 7. listopadu 2005 bylo NA vydáno povolení k pobytu, které bylo platné do 21. září 2009.

13. Jejich vzájemný vztah se nicméně zhoršil natolik, že se NA několikrát stala obětí domácího násilí. Poté, co KA napadl NA (která byla v té době již více než pět měsíců těhotná), opustil v říjnu 2006 společnou domácnost. V prosinci 2006 pak s konečnou platností opustil i území Spojeného království a vrátil se do Pákistánu.

14. Během svého pobytu ve Spojeném království byl KA buď zaměstnancem, nebo osobou samostatně výdělečně činnou. Dne 5. prosince 2006 požádal britské orgány, aby zrušily NA povolení k pobytu s odůvodněním, že se odstěhoval trvale do Pákistánu. Zároveň požádal, aby byl informován o zrušení tohoto povolení.

15. Tvrdil, že jeho manželství s NA bylo rozvedeno prostřednictvím tzv. „talaq“ [4], který byl prohlášen v Karáčí dne 13. března 2007. V září 2008 podala NA ve Spojeném království návrh na rozvod. Dne 4. srpna 2009 bylo vydáno konečné rozhodnutí o rozvodu manželství a obě dcery manželského páru byly svěřeny do péče NA.

16. MA se narodila dne 14. listopadu 2005 a IA se narodila dne 3. února 2007. Obě jsou německými státními příslušnicemi a zahájily školní docházku ve Spojeném království, konkrétně v případě MA v lednu 2009 a v případě IA v září 2010.

17. NA podala žádost o přiznání práva trvalého pobytu ve Spojeném království, která byla zamítnuta.

18. Proti tomuto zamítavému rozhodnutí podala NA žalobu. Soud v prvním stupni tuto žalobu zamítl. Dne 22. února 2013 byl nicméně tento první rozsudek změněn soudem druhého stupně, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky)].

19. Výše uvedený soud nejprve potvrdil, že v případě NA nemohlo být zachováno její právo pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, neboť v okamžiku rozvodu manželství již KA v tomto členském státě nevykonával práva vyplývající ze Smluv.

20. Naproti tomu následně uvedl, že dotyčná má právo pobytu na základě článku 20 SFEU, a to s ohledem na zásady uvedené v rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), a na základě článku 12 nařízení č. 1612/68.

21. A konečně, vzhledem k tomu, že nebylo zpochybněno, že odepřením práva pobytu NA ve Spojeném království by byly její děti MA a IA donuceny opustit s ní tento členský stát, neboť byly svěřeny výlučně do péče NA, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky)], který měl za to, že předpokládané vyhoštění MA a IA ze Spojeného království porušuje jejich práva vyplývající z článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“), žalobě podané NA na základě výše uvedeného ustanovení vyhověl.

22. NA podala proti tomuto rozsudku odvolání týkající se odepření práva pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38. Proti tomuto rozsudku podaly odvolání i britské orgány, pokud jde o právo pobytu NA založené na článku 20 SFEU a na článku 12 nařízení č. 1612/68. Naproti tomu úvahy týkající se článku 8 EÚLP, obsažené v tomto rozsudku, nebyly zpochybněny.

4 — Jedná se o jednostranný způsob rozvodu, který je stanoven pákistánským právem, avšak ve Spojeném království není uznáván.

23. Za těchto okolností se Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [odvolací soud (pro Anglii a Wales) (občanskoprávní oddělení)] ve dvou rozsudcích vydaných ve dnech 17. července 2014 a 25. února 2015 rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru čtyři předběžné otázky.

## IV – **Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce a řízení před Soudním dvorem**

24. Rozhodnutím ze dne 25. února 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 6. března 2015, položil tedy Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [odvolací soud (pro Anglii a Wales) (občanskoprávní oddělení)] Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být státní příslušník třetího státu, který/která je bývalým manželem/bývalou manželkou občana Unie, k zachování práva pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 schopen prokázat, že jeho bývalý manžel/bývalá manželka vykonávali v hostitelském členském státě v době jejich rozvodu práva vyplývající ze Smluv?

2) Má podle unijního práva občan Unie právo pobytu v hostitelském členském státě vyplývající z článků 20 SFEU a 21 SFEU v případě, kdy jediným státem Evropské unie, v němž je daný občan oprávněn pobývat, je stát, jehož je státním příslušníkem, ale příslušný soud konstatoval, že vyhoštění takového občana z hostitelského členského státu do státu, jehož je státním příslušníkem, by porušovalo práva podle článku 8 EÚLP a článku 7 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen ‚Listina')?

3) Je-li občanem Unie uvedeným [ve druhé otázce] dítě, má rodič, do jehož výlučné péče je toto dítě svěřeno, odvozené právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud by dítě muselo tohoto rodiče doprovázet v případě jeho vyhoštění z hostitelského členského státu?

4) Má dítě právo pobytu v hostitelském členském státě podle článku 12 nařízení č. 1612/68 [nyní článek 10 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie (Úř. věst. L 141, s. 1)], pokud rodič dítěte, který je občanem Unie a byl zaměstnán v hostitelském členském státě, ukončil pobyt v hostitelském členském státě dříve, než dítě zahájilo v tomto státě školní docházku?“

25. Písemná vyjádření předložily NA, Aire Centre, vláda Spojeného království, dánská, nizozemská a polská vláda, jakož i Evropská komise. NA, Aire Centre, vláda Spojeného království a Komise se kromě toho vyjádřily na jednání konaném dne 18. února 2016.

## V – **Analýza**

### A – *K údajně hypotetické povaze předběžných otázek*

26. Vláda Spojeného království tvrdí, že druhá a třetí otázka, jež položil předkládající soud, mají hypotetickou povahu a pro vyřešení sporu jsou irelevantní, neboť NA a jejím dětem již bylo přiznáno právo pobytu ve Spojeném království na základě článku 8 EÚLP. Podle nizozemské vlády se všechny položené otázky stávají s ohledem na toto konstatování hypotetickými.

27. Z ustálené judikatury v tomto ohledu vyplývá, že v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy stanovené článkem 267 SFEU je věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti projednávané věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce

pro vydání jeho rozsudku, tak i relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru [5].

28. Podle této judikatury se „na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem ve skutkovém a právním rámci, který tento soud vymezí v rámci své odpovědnosti a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, [...] vztahuje domněnka relevance“ [6].

29. V projednávané věci přitom není zjevné, že by měl problém, který vedl k položení předběžných otázek, čistě hypotetickou povahu.

30. Nelze totiž vyloučit, že na odpovědích, jež Soudní dvůr na jednotlivé otázky, které mu jsou položeny, podá, bude záviset, zda má NA nárok na některé dávky sociálního zabezpečení a na nepříspěvkové dávky, které jí jsou v současné době odepřeny vzhledem k omezení práv vyplývajících z práva pobytu založeného na článku 8 EÚLP [7]. Právo pobytu, jež by vycházelo přímo z unijního práva, by mohlo NA zaručit přinejmenším vyšší úroveň právní jistoty [8].

31. Za těchto podmínek navrhuji, aby Soudní dvůr otázky položené předkládajícím soudem považoval za přípustné.

## B – *Úvodní poznámky k článku 16 směrnice 2004/38*

32. Předkládající soud své otázky omezil na výklad článků 20 SFEU a 21 SFEU, čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 a článku 12 nařízení č. 1612/68.

33. Soudní dvůr měl již nicméně příležitost upřesnit – zejména ve věci, která se týkala práva pobytu státního příslušníka třetího státu, který byl v přímé vzestupné linii příbuzným občanů Unie nízkého věku –, že výše uvedená okolnost nebrání tomu, aby Soudní dvůr předkládajícímu soudu poskytl všechny prvky výkladu unijního práva, které mohou být užitečné pro rozhodnutí ve věci, která mu byla předložena, bez ohledu na to, zda je tento soud ve svých otázkách zmínil či nikoliv [9].

34. V projednávané věci si Komise ve svém písemném vyjádření položila otázku, zda je možné, aby bylo NA přiznáno právo trvalého pobytu na základě čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38, a to od měsíce března roku 2009.

35. Z článku 7 odst. 2 směrnice 2004/38 totiž vyplývá, že právo pobytu po dobu delší než tři měsíce se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v čl. 7 odst. 1 písm. a) až c) směrnice 2004/38 [10].

36. V článku 16 odst. 2 směrnice 2004/38 se následně stanoví, že rodinným příslušníkům zmíněného občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a „s občanem Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let“, se přiznává právo trvalého pobytu v tomto členském státě.

5 — V tomto smyslu viz rozsudek Trespa International (C-248/07, EU:C:2008:607, bod 32).

6 — Rozsudek Wojciechowski (C-408/14, EU:C:2015:591, bod 32). Z mnoha dalších rozsudků viz rovněž rozsudky Pujante Rivera (C-422/14, EU:C:2015:743, bod 20 a citovaná judikatura), a Trespa International (C-248/07, EU:C:2008:607, bod 33).

7 — V tomto smyslu viz písemné vyjádření, které předložila NA (bod 7).

8 — V tomto smyslu viz písemné vyjádření předložené Aire Centre (bod 3).

9 — V tomto smyslu viz zejména rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 20).

10 — To znamená, že je v hostitelském členském státě zaměstnanou osobou nebo osobou samostatně výdělečně činnou, nebo má pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestal zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a je účastníkem zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, nebo se v hostitelském členském státě zdržuje z prvotního důvodu studia (pod podmínkou, že splňuje stejné požadavky týkající se zajištění dostatečných prostředků a zdravotního pojištění, jaké jsou uvedeny výše).

37. Ze skutečností ve spise, který má Soudní dvůr k dispozici, přitom v projednávané věci vyplývá, že NA přijela na území Spojeného království spolu se svým manželem KA, občanem Unie, v březnu 2004. Kromě toho nebylo zpochybněno, že KA byl až do svého odjezdu, k němuž došlo v prosinci 2006, buď zaměstnancem nebo osobou samostatně výdělečně činnou. Až do výše uvedeného data mohla tedy NA požádat o přiznání práva pobytu na základě čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/38.

38. Dále bylo rovněž prokázáno, že do výlučné péče NA byly svěřeny obě její děti (z nichž jedno se narodilo dříve, než KA opustil společnou domácnost), které jsou německými státními příslušníky, a tudíž občany Unie.

39. Ze zásad, které Soudní dvůr stanovil v rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), vyplývá, že NA měla s ohledem na své děti nepřerušené odvozené právo pobytu [11]. Soudní dvůr totiž uvedl, že podmínky, jež musí být podle směrnice 2004/38 splněny, aby bylo dítěti, které je občanem Unie, přiznáno právo pobytu na území členského státu, jehož není státním příslušníkem, jsou považovány za splněné, pokud *někdo* (ne tedy nutně samo dítě, nýbrž v projednávané věci jeden z jeho rodičů) může zaručit, že budou splněny finanční požadavky a další podmínky stanovené k tomu, aby mohl občan Unie, který nevykonává žádnou pracovní činnost, získat právo pobytu v jiném členském státě [12].

40. Soudní dvůr rozhodl, že za takovýchto podmínek článek 20 SFEU a směrnice 2004/38 „zakládají [...] ve prospěch státního příslušníka členského státu, který je nezletilou osobou nízkého věku, má uzavřeno příslušné zdravotní pojištění a je osobou vyživovanou rodičem, který je sám státním příslušníkem třetího státu a jehož finanční prostředky jsou dostatečné k tomu, aby se prvně jmenovaná osoba nestala zátěží pro veřejné finance hostitelského členského státu, právo pobytu na dobu neurčitou na území posledně uvedeného státu. V *takovém případě umožňují tatáž ustanovení rodiči, který tohoto státního příslušníka skutečně vychovává, aby s ním pobýval v hostitelském členském státě*“ [13].

41. Jeví se, že z vysvětlení, jež uvedl právní zástupce NA během jednání konaného dne 18. února 2016, vyplývá, že podmínky zajištění „dostatečných finančních prostředků“ nejsou v projednávané věci splněny. Přísluší nicméně předkládajícímu soudu, aby ověřil, zda tyto podmínky byly splněny v období od okamžiku, kdy manžel opustil území Spojeného království, do měsíce března 2009, kdy NA dovršila pět let svého pobytu ve Spojeném království. Pokud by předkládající soud konstatoval, že se v případě NA jednalo o nepřetržité trvání „legálního pobytu“ po dobu pěti let, znamenalo by to, že ve výše uvedeném okamžiku získala NA právo trvalého pobytu na základě článku 16 směrnice 2004/38.

42. Je zajisté pravda, že na rozdíl od skutkových okolností, které vedly k vydání rozsudků Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) a Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645), by případné odvozené právo pobytu, které by náleželo NA, nevycházelo z práva pobytu jednoho jediného občana Unie (jejího dítěte). Nejprve by se opíralo o právo pobytu jejího manžela a následně pak o právo pobytu jejích dětí.

43. V tomto ohledu platí, že čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 se použije na „rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a s *občanem* Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývají“ [14], což by mohlo nasvědčovat tomu, že se uplatněné odvozené právo pobytu musí opírat vždy o jedinou osobu.

11 — Rozsudek Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, body 45 až 47). Viz také rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 29).

12 — V tomto smyslu viz zejména rozsudky Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, body 28 a 30, jakož i body 41 a 47), a Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 27).

13 — Rozsudek Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, bod 47). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

14 — Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

44. Přesto se však nedomnívám, že by postupné střídání jednotlivých faktorů určujících vazbu k občanství Unie – zvláště pak, spadají-li tyto faktory do téže rodiny – mohlo samo o sobě zpochybnit existenci legálního pobytu trvajícího nepřetržitě po dobu pěti let. Tato podmínka je přitom podle článku 16 zásadní pro vznik práva trvalého pobytu.

45. Nebylo by tak absurdní, že by od státních příslušníků třetího státu nebylo požadováno, aby žili s občanem Unie [15], případně aby společně „[žili] jako manželé“ [16], ale zároveň by bylo odmítáno, že vazba na občanství Unie – která je klíčovým prvkem pro vznik práva pobytu – může trvat bez přerušení i prostřednictvím jiné osoby, v projednávané věci jeho dítěte či jeho dětí?

46. Doslovný výklad čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 považuji proto za příliš striktní, neboť, jak uvedl Soudní dvůr, s ohledem na kontext a cíle sledované směrnicí 2004/38 nelze ustanovení této směrnice vykládat restriktivně [17].

47. Pro úplnost bych ještě rád dodal, že s ohledem na skutečnost, že se MA narodila 14. listopadu 2005, mám za to, že ve věci v původním řízení byla podmínka týkající se pětiletého pobytu rovněž splněna od měsíce listopadu 2010, ovšem pod podmínkou, že má NA k dispozici finanční prostředky dostatečné k tomu, aby se její starší dcera nestala zátěží pro veřejné finance hostitelského členského státu.

C – *K první předběžné otázce*

48. Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být státní příslušník třetího státu, který je bývalým manželem / bývalou manželkou občana Unie, k zachování práva pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38/ES schopen prokázat, že jeho bývalý manžel / bývalá manželka vykonávali v hostitelském členském státě v době jejich rozvodu práva vyplývající ze Smluv.

49. Článek 13 směrnice 2004/38 upravuje zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství (dále jen „v případě rozvodu“).

50. Tohoto ustanovení se prozatím týkala pouze jediná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce [18]. Týkala se situace uvedené v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci písm. a) směrnice 2004/38. Jednalo se o určení, zda mohlo být státnímu příslušníku třetího státu, který se rozvedl s občankou Unie poté, co jejich manželství trvalo alespoň tři roky před zahájením soudního rozvodového řízení, z toho nejméně jeden rok v hostitelském členském státě, zachováno právo pobytu v tomto členském státě i přesto, že jeho manželka, která byla občankou Unie, opustila území tohoto státu ještě před rozvodem.

51. Soudní dvůr ve svém rozsudku uvedl, že „právo pobytu manžela či manželky občana Unie, který je státním příslušníkem třetí země, může být na základě čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. a) směrnice 2004/38 zachováno pouze tehdy, pokud členský stát, v němž má tento státní příslušník bydliště, je v *den zahájení řízení o rozvodu* ‚hostitelským členským státem' ve smyslu čl. 2 bodu 3 směrnice 2004/38“ [19].

15 — V tomto smyslu viz rozsudky Diatta (267/83, EU:C:1985:67, body 20 a 22), a Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 58).

16 — V tomto smyslu viz rozsudek Ogieriakhi (C-244/13, EU:C:2014:2068, body 36, 38 a 47).

17 — V tomto smyslu viz rozsudek Metock a další (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84).

18 — Rozsudek Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476).

19 — Rozsudek Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 61). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

52. Ve věci v původním řízení se má Soudní dvůr vyjádřit k situaci uvedené v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci písm. c) směrnice 2004/38, tj. k možnosti zachovat v případě rozvodu právo pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, pokud „je to opodstatněno obzvlášť obtížnými okolnostmi, například u osob, které se [...] staly obětí domácího násilí“.

53. Je v takovéto situaci nutné, aby manžel či manželka, který je občanem Unie, státního příslušníka třetího státu, pobývali v hostitelském členském státě až do dne vydání soudního rozhodnutí o rozvodu, aby státní příslušník třetího státu mohl uplatnit zachování jeho právo pobytu?

1. Výkladový rámec vyplývající z rozsudku Singh a další

54. V rozsudku Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476) Soudní dvůr rozhodl, že pokud je návrh na rozvod podán až po odjezdu manžela či manželky, který je občanem Unie, nemůže vést k *znovuobnovení* práva pobytu manžela či manželky, který je státním příslušníkem třetího státu, „protože článek 13 směrnice 2004/38 hovoří pouze o ‚zachování‘ existujícího práva pobytu“ [20].

55. Na základě spojeného výkladu článků 12 a 13 směrnice 2004/38 měl Soudní dvůr za to, že odvozené právo pobytu státního příslušníka třetího státu zaniklo v den, kdy jeho manžel či manželka, který je občanem Unie, opustil území členského státu, v němž mají bydliště, aby se usadil v jiném členském státě nebo ve třetí zemi [21].

56. Měl však za to, že právo pobytu manžela či manželky občana Unie, který je státním příslušníkem třetí země, může být na základě čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. a) směrnice 2004/38 zachováno tehdy, pokud členský stát, v němž má tento státní příslušník bydliště, je v *den zahájení řízení o rozvodu* „hostitelským členským státem“ ve smyslu čl. 2 bodu 3 směrnice 2004/38 [22].

57. Výše uvedené tři body rozsudku Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476) umožňují pochopit logiku, jíž se řídí výklad článku 13 směrnice 2004/38.

58. Zásada spočívá v tom, že právo pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, zaniká v okamžiku, kdy občan Unie, na nějž je vázáno právo pobytu, opustí území hostitelského členského státu. V rámci řízení o rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství však mohou nastat určité okolnosti, které umožní zachování práva pobytu rodinných příslušníků.

59. Jak vyplývá z rozsudku Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476), rozvod, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství *jako takové* nezachovávají právo pobytu rodinných příslušníků, nýbrž zachovávají jej zvláštní situace uvedené v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 2004/38.

60. V tomto ohledu podotýkám, že se Komise již ve svých poznámkách k článku 13 návrhu, který byl podkladem pro přijetí směrnice 2004/38, zmiňovala o jednotlivých výše uvedených situacích jakožto o „*alternativních* podmínkách“ [23], v tom smyslu, že k tomu, aby bylo uplatněno zachování práva pobytu, postačí existence pouze jediné z nich.

20 — Bod 67.

21 — Rozsudek Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 62).

22 — Rozsudek Singh a další (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 61).

23 — Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států [COM(2001) 257 final, Úř. věst. C 270 E, s. 150]. Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

61. Situace uvedené v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 2004/38 musí být tedy chápány jako okolnosti, z nichž každá může vést k tomu, aby bylo uplatněno zachování práva pobytu státního příslušníka třetího státu, který je manželem/manželkou občana Unie.

62. Pokud výše uvedený manžel či manželka opustí území hostitelského členského státu dříve, než nastane některá z výše uvedených okolností, není možné, aby došlo k „zachování“ práva pobytu podle článku 13, neboť toto právo již ve skutečnosti zaniklo. Pokud naopak k odjezdu ve smyslu čl. 12 odst. 3 dojde až poté, co nastala některá z těchto okolností – nikoli prohlášení rozvodu *stricto sensu* –, které mají podle čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce vést k zachování práva pobytu, nemá následný odjezd občana Unie žádný dopad.

2. Existence „obzvlášť obtížných okolností“ ve smyslu čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38

63. Podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že pro výklad ustanovení unijního práva je třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [24].

64. Znění čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38 samo o sobě neumožňuje poskytnout užitečnou odpověď na první předběžnou otázku.

65. Je třeba nicméně poukázat na to, že na rozdíl od ostatních situací, které jsou uvedeny ve zmíněném prvním pododstavci, je pro účely definice skutkové okolnosti, která vede k zachování práva pobytu, používána událost, k níž došlo v minulosti.

66. Článek 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice 2004/38 se totiž vztahuje na domácí násilí, k němuž došlo „během manželství nebo registrovaného partnerství“. Musí tedy nutně existovat určitý časový odstup mezi domácím násilím jakožto okolností, která vede k uplatnění tohoto ustanovení, a rozvodem.

67. Kromě toho nám cíl, který unijní normotvůrce sledoval, umožní definovat několik skutečností.

68. Bod 15 odůvodnění směrnice 2004/38 výslovně uvádí, že „rodinní příslušníci by měli mít právní záruky v případě [...] rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství“.

69. Dále pak vysvětlení Komise týkající se návrhu, který byl podkladem k přijetí článku 13 směrnice 2004/38, upřesňuje, že „toto ustanovení má zajistit určitou právní ochranu osobám, jejichž právo pobytu je vázáno na rodinný vztah na základě manželského svazku a jimž by mohlo být z tohoto důvodu vyhrožováno rozvodem“ [25].

70. Domnívám se, že v kontextu domácího násilí se s takovýmto rizikem „vydírání rozvodem“ nebo naopak odmítnutí rozvodu velmi často setkáváme. Okolnost, že v případě odjezdu občana Unie by mohlo zaniknout odvozené právo pobytu, jež náleží manželu či manželce, který je státním příslušníkem třetího státu, by totiž mohla být užívána jakožto nátlakový prostředek v situaci odepření rozvodu, neboť takováto okolnost může již sama o sobě vést k psychickému oslabení oběti a v každém případě i ke strachu z pachatele domácího násilí.

24 — Viz zejména rozsudky Yaesu Europe (C-433/08, EU:C:2009:750, bod 24), Brain Products (C-219/11, EU:C:2012:742, bod 13), Koushkaki (C-84/12, EU:C:2013:862, bod 34), a Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, bod 35).

25 — Návrh směrnice COM (2001) 257 final.

71. Požadavek, aby byl manžel či manželka, který je občanem Unie, skutečně přítomen na území hostitelského členského státu až do okamžiku rozvodu nebo alespoň do zahájení soudního rozvodového řízení, by mohl rovněž ohrozit používání uvedeného čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38, a to vzhledem k riziku trestních sankcí, jež lze uložit za činy zakládající domácí násilí.

72. Nelze totiž vyloučit, že se pachatel takovýchto činů bude snažit opustit území, na němž se těchto činů dopustil, aby unikl případnému odsouzení, čímž by *de facto* zbavil státního příslušníka třetího státu odvozeného práva pobytu. Zahájení rozvodového řízení z důvodu domácího násilí by přitom mohlo vést současně k oznámení těchto činů u soudů.

73. Výklad čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38/ES, který by ukládal státnímu příslušníkovi třetího státu povinnost prokázat za účelem zachování práva pobytu, že jeho bývalý manžel / bývalá manželka vykonávali v hostitelském členském státě v době rozvodu práva vyplývající ze Smluv, by tedy byl zjevně rozporu s cílem týkajícím se zajištění právní ochrany, který uvedené ustanovení sleduje.

74. Konečně jak jsem již připomněl výše, „[s] ohledem na kontext a cíle sledované směrnicí 2004/38 nelze ustanovení této směrnice vykládat restriktivně a nesmějí být v žádném případě zbavena svého užitečného účinku“ [26].

75. Takový výklad, podle něhož by bylo nutné, aby byl manžel či manželka, který/která je občanem Unie, přítomen na území hostitelského členského státu až do zahájení rozvodového řízení, by přitom byl nejen restriktivní, ale také by zbavoval dané ustanovení užitečného účinku, jímž je přeměna *odvozeného* práva pobytu, které náleží rodinnému příslušníku občana Unie, v osobní právo pobytu, nastanou-li zvláštní okolnosti vyžadující zajištění ochrany.

76. Bylo-li postavení oběti domácího násilí považováno unijním normotvůrcem za skutečnost odůvodňující přeměnu odvozeného práva v právo osobní, uznání takovéhoto práva nemůže záviset pouze na tom, zda se pachatel těchto činů rozhodne zůstat na území hostitelského členského státu.

### 3. Dílčí závěr

77. I když je článek 12 vykládán ve spojení s článkem 13 směrnice 2004/38, nelze z nich vyvodit závěr, že rozvod, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství jako takové mohou být chápány jako okolnosti, na základě nichž je zachováno právo pobytu.

78. Tyto konkrétní situace, které jsou uvedeny v nadpisu článku 13 směrnice 2004/38, představují pouze rámec, v němž může nastat některá z událostí uvedených v odstavci 2 zmíněného článku, což může vést k zachování práva pobytu manžela či manželky, který je státním příslušníkem třetího státu, avšak pouze za předpokladu, že je v daném okamžiku občan Unie dosud přítomen na území hostitelského členského státu.

79. Co se týče konkrétně situace domácího násilí, která je uvedena v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci písm. c) směrnice 2004/38, teleologický výklad tohoto ustanovení vede k závěru, že existence domácího násilí je okolností vedoucí k zachování práva pobytu státního příslušníka třetího státu, který je manželem či manželkou občana Unie.

80. Jakýkoli jiný výklad by zbavil čl. 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice 2004/38 jeho užitečného účinku, tj. zajistit právní ochranu obětem aktu domácího násilí, a to i v případě, že by navrhovaný výklad respektoval znění sporného ustanovení.

26 — Rozsudek Metock a další (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84).

81. Konečně riziku zneužívání, na nějž poukazuje bod 15 odůvodnění směrnice 2004/38, v dostatečné míře předchází povinnost uložená v čl. 13 odst. 2 druhém pododstavci, podle něhož je právo pobytu osob uvedených v prvním pododstavci „podmíněno prokázáním skutečnosti, že jsou zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo že mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, nebo jsou příslušníky rodiny osoby splňující tyto požadavky a tato rodina byla již založená v hostitelském členském státě“.

82. S ohledem na tuto analýzu proto navrhuji, aby bylo na první předběžnou otázku odpovězeno v tom smyslu, že v situaci, kdy rozvodu předchází domácí násilí, čl. 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice 2004/38 nevyžaduje, aby občan Unie, který je manželem/manželkou státního příslušníka třetího státu, sám pobýval v okamžiku rozvodu na území hostitelského členského státu v souladu s čl. 7 odst. 1 této směrnice, aby mohlo být zachováno osobní právo pobytu tohoto státního příslušníka třetího státu na základě tohoto ustanovení.

D – *Ke druhé a třetí předběžné otázce*

83. Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda má být článek 20 SFEU nebo článek 21 SFEU vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby členský stát odepřel občanu Unie právo pobytu na svém území, pokud příslušný soud konstatoval, že vyhoštění takového občana do členského státu, jehož je státním příslušníkem, by porušovalo článek 8 EÚLP a článek 7 Listiny.

84. Předmětem třetí otázky předkládajícího soudu je tatáž situace, která se však týká státního příslušníka třetího státu, který je rodičem, do jehož výlučné péče byl svěřen občan Unie.

85. Všichni účastníci řízení, kteří předložili písemná vyjádření, s výjimkou vlády Spojeného království, se zabývali oběma výše uvedenými otázkami společně. Mám rovněž za to, že obě tyto otázky mohou být přezkoumány společně, a to ve světle rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645).

86. Věc, v níž byl vydán tento rozsudek, se totiž týkala srovnatelné situace, konkrétně situace dětí, jež byly občany Unie narozenými v členském státě, jehož nebyly státními příslušníky, přičemž jejich otec byl občan Unie a matka byla státní příslušnicí třetího státu. Soudní dvůr se v rozsudku rozhodl zabývat danou otázkou přednostně ve světle článku 21 SFEU, přestože předkládající soud uplatnil pouze článek 20 SFEU[27].

1. Poučení vyplývající z rozsudku Alokpa a Moudoulou v souvislosti s článkem 21 SFEU

87. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) Soudní dvůr připomněl, že v rámci situace, kdy se občan Unie narodil v hostitelském členském státě a nevyužil práva na volný pohyb, výraz „mají dostatečné prostředky“, který je uveden v čl. 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/38 jakožto podmínka legality pobytu po dobu delší než tři měsíce, „musí být vykládán v tom smyslu, že stačí, aby občané Unie měli takové prostředky, aniž toto ustanovení obsahuje byť sebemenší požadavek vztahující se k původu těchto prostředků, přičemž tyto prostředky může poskytnout mimo jiné státní příslušník třetího státu, který je rodičem dotyčných občanů nízkého věku“[28].

27 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, body 20, 21 a 32).

28 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 27), který odkazuje na body 28 a 30 rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

88. Toto konstatování je součástí ustálené judikatury, z níž vyplývá, že „[p]okud [...] článek 21 SFEU a směrnice 2004/38 přiznávají právo pobytu v hostitelském členském státě státnímu příslušníku jiného členského státu, který je nezletilou osobou nízkého věku a splňuje podmínky stanovené v čl. 7 odst. 1 písm. b) této směrnice, umožňují tatáž ustanovení rodiči, který tohoto státního příslušníka skutečně vychovává, aby s ním pobýval v hostitelském členském státě“ [29].

89. Platí totiž, že „odmítnutím umožnit rodiči, který je státním příslušníkem členského státu nebo třetího státu a skutečně se stará o nezletilého občana Unie, aby s tímto občanem pobýval v hostitelském členském státě, by právo pobytu posledně uvedené osoby bylo zbaveno celého užitečného účinku, jelikož požívání práva pobytu dítětem nízkého věku nezbytně znamená, že toto dítě má právo být doprovázeno osobou, která jej skutečně vychovává, a tudíž že tato osoba s ním po dobu tohoto pobytu může pobývat v hostitelském členském státě [30]“.

90. Vzhledem k tomu, že skutkové okolnosti sporu v původním řízení jsou obdobné, neshledávám žádné důvody k tomu, abych se odchýlil od výše uvedené ustálené judikatury a od závěru, podle něhož přísluší předkládajícímu soudu, aby ověřil, zda děti NA splňují podmínky stanovené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 a zda tedy požívají práva pobytu v hostitelském členském státě na základě článku 21 SFEU [31].

91. Je tedy zapotřebí „zejména ověřit, zda uvedené děti mají samy nebo prostřednictvím jejich matky dostatečné prostředky a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou kryta všechna rizika, ve smyslu čl. 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/38 [32]“.

92. Pro případ, že by tomu tak nebylo, Soudní dvůr uvedl, že článek 21 SFEU nebrání tomu, aby bylo státnímu příslušníku třetího státu odepřeno právo pobytu, i když tento státní příslušník sám vyživuje děti nízkého věku, jež jsou občany Unie a pobývají s ním v tomto členském státě, avšak nejsou jeho státními příslušníky [33].

93. Domnívám se, že na tento závěr nemůže mít žádný dopad ani případné použití článku 7 Listiny (nebo článku 8 EÚLP), neboť se týká konkrétně práva volného pohybu, které je zaručeno v článku 21 SFEU „s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení“, mezi něž patří i článek 7 směrnice 2004/38 [34].

2. Poučení vyplývající z rozsudku Alokpa a Moudoulou v souvislosti s článkem 20 SFEU

94. Ačkoli článek 21 SFEU neumožňuje bezpodmínečně založit práva pobytu státního příslušníka třetího státu, který sám vyživuje nezletilé děti, jež jsou občany Unie, článku 20 SFEU přiznal Soudní dvůr autonomní působnost.

29 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 29), který odkazuje na body 46 a 47 rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

30 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 28 a citovaná judikatura).

31 — V tomto smyslu viz rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 30 a citovaná judikatura).

32 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 30 a citovaná judikatura).

33 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 31 a výrok).

34 — Generální advokát Mengozzi se zabýval rovněž otázkou, zda by mohla ustanovení Listiny vést ke zmírnění, či dokonce k nezohlednění podmínek stanovených v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 s cílem zajistit respektování rodinného života zakotvené v článku 7 Listiny (stanovisko generálního advokáta Mengozziho přednesené ve věci Alokpa a Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:197, bod 34). Jeho závěr se podobá mému, neboť uvedl, že „[t]oto si však lze jen obtížně představit, jelikož by to vedlo k přehlížení omezení práva občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, jež jsou stanovena v článku 21 SFEU“ (bod 35), přičemž generální advokát Mengozzi odkazoval v této souvislosti na podmínky stanovené směrnicí 2004/38.

95. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) totiž Soudní dvůr výslovně uvedl, že vnitrostátní soud musí na základě článku 20 SFEU „dále ověřit, zda jí takové právo není nicméně třeba výjimečně přiznat z toho důvodu, že jinak by byl popřen užitečný účinek občanství Unie, kterého požívají děti [státního příslušníka třetího státu, do jehož výlučné péče byly děti svěřeny], jelikož jako důsledek takového odmítnutí by byly tyto děti ve skutečnosti nuceny opustit území Unie jako celek, a byly by tak zbaveny možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z uvedeného postavení“ [35].

96. Tato myšlenka vychází ve skutečnosti z judikatury, na jejímž počátku stojí rozsudek Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) a která byla potvrzena a upřesněna několika rozsudky z pozdější doby [36].

97. Z této judikatury vyplývá, že státnímu příslušníku třetího státu, který je rodičem občana Unie, musí být přiznáno právo pobytu na základě článku 20 SFEU pod podmínkou, že odmítnutím zmíněného práva pobytu by byl tento občan zbaven možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jeho postavení občana Unie, jelikož by byl v důsledku takového odmítnutí nucen opustit území Unie jako celek.

98. Kritérium pro posouzení výše uvedeného „zbavení možnosti využívat podstatné části práv“ je od okamžiku vydání rozsudku Dereci a další (C-256/11, EU:C:2011:734) jednoznačně určeno [37]. Vyvstává však otázka, jakým způsobem má být toto posouzení provedeno: má být povinnost opustit území Unie chápána z právního hlediska, nebo *in concreto*, s přihlédnutím k daným skutkovým okolnostem?

3. Kritéria pro posuzování povinnosti opustit území Unie jako celek

99. Je zcela zjevné, že obě děti NA mají jakožto němečtí státní příslušníci právo žít v Německu. Znamená to tedy, že pokud by byly nuceny opustit území Spojeného království a odjet do Německa, s ohledem na zásady stanovené v rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) [38] by jejich matka měla v posledně jmenovaném státě *odvozené* právo pobytu.

100. V opačném případě by totiž byly MA a IA nuceny opustit území Unie, aby následovaly svou matku, a to pravděpodobně do Pákistánu, a byly by tak zbaveny možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jejich postavení občanů Unie.

101. Srovnatelná situace existovala ve věci, v níž byl vydán rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645).

102. Ve výše uvedené věci A. D. Alokpa tvrdila, že pokud by jí lucemburské orgány odmítly přiznat právo pobytu, přestože pobývala na území tohoto členského státu se svými dětmi, které byly francouzskými státními příslušníky, byla by zbavena možnosti odjet s nimi do Francie a usadit se tam, takže by byla nucena vrátit se do Toga.

35 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 33).

36 — Viz rozsudky McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, bod 47), Dereci a další (C-256/11, EU:C:2011:734, body 64, 66 a 67), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 71), Ymeraga a další (C-87/12, EU:C:2013:291, bod 36), a Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 32). Viz rovněž analýza vývoje této judikatury ve stanovisku generálního advokáta M. Szpunara předneseného ve věcech Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75).

37 — Viz zejména Nic Shuibhne, N., „(Some of) The Kids Are All Right“, *C. M. L. Rev.*, 2012 (49), s. 349 až 380, zvláště s. 362; Lenaerts, K., „The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice“, *ERA Forum*, 2013, s. 569 až 583.

38 — V tomto smyslu viz rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, body 34 a 35).

103. Podle generálního advokáta Mengozziho bylo „tedy třeba ověřit, zda by v důsledku výkonu takového rozhodnutí, ve smyslu výše uvedené judikatury vyplývající z rozsudků Ruiz Zambrano a Dereci a další, byli občané Unie ve skutečnosti nuceni opustit unijní území jako celek, a byli by tak zbaveni možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jejich postavení[39]“.

104. Ve shodě s posouzením, jež uvedl generální advokát Mengozzi, přitom Soudní dvůr v následně vydaném rozsudku konstatoval, že „A. D. Alokpa může jakožto matka Jarela a Eji Moudoulou a jakožto osoba, která o ně jako jediná skutečně pečuje od jejich narození, uplatňovat odvozené právo doprovázet je a pobývat s nimi na francouzském území[40]“.

105. Soudní dvůr z toho vyvodil, že „v důsledku toho, že lucemburské orgány odmítly přiznat A. D. Alokpa právo pobytu, nemohou být v *zásadě* její děti nuceny opustit území Unie jako celek[41]“. V téže souvislosti nicméně upřesnil, že předkládajícímu soudu *„však přísluší ověřit, zda tomu tak s ohledem na veškeré okolnosti sporu v původním řízení skutečně je*[42]“.

106. Posledně uvedené upřesnění má podle mého názoru zásadní význam. Má smysl pouze tehdy, pokud posouzení testu „zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv“ není jen právní otázkou.

107. Soudní dvůr již totiž uznal, že z právního hlediska – tedy teoreticky – mají děti, které jsou občany Unie a rodič, který je státním příslušníkem třetího státu, kterému byly tyto děti svěřeny do výlučné péče, možnost pobývat na území členského státu, jehož jsou děti státními příslušníky.

108. Soudní dvůr přitom výslovně uvedl, že přísluší vnitrostátnímu soudu, aby „s ohledem na *veškeré okolnosti* sporu v původním řízení[43]“ověřil, zda by okolnost, že hostitelský členský stát odmítl přiznat rodiči, který je státním příslušníkem třetího státu, právo pobytu, mohla mít za následek to, že jeho děti budou nuceny opustit dané území jako celek.

109. Z výše uvedeného upřesnění vyplývá, že okolnosti, které je třeba zohlednit, jsou nutně skutkové povahy[44], a že mohou způsobit, že bude zmařena teoretická možnost dané osoby, že nemusí opustit území Unie jako celku. Jinými slovy, zásada stanovená v rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) by mohla být „znovu uplatněna“ i ve vztahu ke státu, jehož státními příslušníky jsou děti[45].

110. Toto přezkoumání skutkového stavu, které je součástí testu „zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv“, je v souladu s logikou, kterou se musíme řídit při výkladu občanství Unie.

39 — Stanovisko generálního advokáta Mengozziho přednesené ve věci Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:197, bod 52).

40 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 34).

41 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

42 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

43 — Rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

44 — Již v rozsudku Dereci a další (C-256/11, EU:C:2011:734) Soudní dvůr uvedl, že je věcí vnitrostátního soudu, aby určil, zda odmítnutí přiznat státnímu příslušníku třetího státu právo pobytu nepovede k tomu, že jeho rodinní příslušníci budou zbaveni možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jejich postavení občanů Unie. Na kritiku, kterou v této souvislosti uvedla část právní nauky, Koen Lenaerts odpověděl v tom smyslu, že otázka, zda donucení M. Dereciho k opuštění území Rakouska povede k tomu, že jej budou muset následovat i jeho děti, představuje „clearly a factual question“ (Lenaerts, K., „The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice“, *ERA Forum*, 2013, s. 569 až 583, zvláště s. 575, poznámka pod čarou 32). S tímto konstatováním nemohu než souhlasit.

45 — Tento výraz jsem převzal od Anne Rigaux (Rigaux, A., „Regroupement familial“, *Europe*, prosinec 2013, poznámka 499).

111. Jak totiž Soudní dvůr uváděl opakovaně, status občana Unie je předurčen být *základním* statusem státních příslušníků členských států [46]. Nemůže se tedy jednat o prázdnou skořápku. Jak v nedávné době zdůraznil generální advokát M. Szpunar, „[t]vrzení, že státní příslušníci členských států jsou občany Unie, vyvolává v těchto osobách očekávání a vymezuje práva a povinnosti [47]“.

112. Vzhledem k tomu, že v článcích 20 SFEU a 21 SFEU, jakož i v článku 45 Listiny je výslovně uvedeno, že občané Unie mají právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, nelze těmto občanům upírat možnost vytvářet v jiném než ve vlastním členském státě skutečné a trvalé vazby, které jsou významnější či zásadnější než vazby vytvořené v členském státě, jehož jsou státními příslušníky.

113. Koncept občanství Unie může v unijním právu získat konkrétní obsah pouze za podmínky, že jeho ochrana bude vázána na existenci vazby na určité místo, zakotvením na konkrétním území a účastí nejen na správním a hospodářském životě hostitelské země, ale i na jejím životě společenském a kulturním [48].

114. Jinými slovy, možnost, že státní příslušník třetího státu a jeho děti, které jsou občany Unie, odejdou do členského státu, jehož jsou tyto děti státními příslušníky, nemůže být pouze teoretická [49].

115. V projednávané věci se přitom podle všeho jeví, že děti NA jsou sice německými státními příslušníky, ale nemají na tento členský stát žádnou vazbu, nikdy nežily na jeho území ani neznají jeho jazyk. Jejich občanství bylo *vybudováno* ve Spojeném království, kde se narodily a zahájily školní docházku.

116. Sama Komise v písemném vyjádření uvádí, že dcery NA mají sice „jakožto němečtí státní příslušníci bezpodmínečné právo pobytu v Německu, avšak je rovněž nesporné, že od nich ani od jejich matky nemůže být rozumně očekáváno, že v této zemi budou žít, přičemž vnitrostátní soudy v této souvislosti prohlásily, že dotyčné nemohou být vyhoštěny ze Spojeného království do Německa, neboť jinak by došlo k porušení EÚLP [50]“.

117. Domnívám se tedy, že pokud předkládající soud tyto informace potvrdí, přísluší mu přiznat MA a IA právo pobytu ve Spojeném království na základě článku 20 SFEU, přičemž by v důsledku toho bylo NA přiznáno odvozené právo pobytu. Pokud by totiž bylo dětem NA toto právo odepřeno, byly by zbaveny možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jejich postavení občana Unie. Z rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) přitom vyplývá, že takovémuto následku brání článek 20 SFEU [51].

46 — Viz zejména rozsudkys Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, bod 31), D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432, bod 28), Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 82), Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 22), Orfanopoulos a Oliveri (C-482/01 a C-493/01, EU:C:2004:262, bod 65), Pusa (C-224/02, EU:C:2004:273, bod 16), Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, bod 25), Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169, bod 31), Komise v. Rakousko (C-147/03, EU:C:2005:427, bod 45), Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, bod 15), Španělsko v. Spojené království (C-145/04, EU:C:2006:543, bod 74), Komise v. Nizozemsko (C-50/06, EU:C:2007:325, bod 32), Huber (C-524/06, EU:C:2008:724, bod 69), Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), Prinz a Seeberger (C-523/11 a C-585/11, EU:C:2013:524, bod 24), a Martens (C-359/13, EU:C:2015:118, bod 21).

47 — Stanovisko generálního advokáta M. Szpunara přednesené ve věcech Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, bod 117).

48 — V této souvislosti viz Azoulai, L., „Le sujet des libertés de circuler“, in Dubout, É. a Maitrot de la Motte, A., *L'unité des libertés de circulation – In varietate concordia*?, Bruylant, 2013, s. 385 až 411, zvláště s. 408.

49 — Tento výraz jsem převzal od generálního advokáta M. Szpunara (viz jeho stanovisko přednesené ve věcech Rendón Marín a CS, C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, poznámka pod čarou 109).

50 — Viz bod 36 písemného vyjádření Komise.

51 — V tomto smyslu viz rozsudek Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 36 a výrok).

4. K dopadu článku 7 Listiny a článku 8 EÚLP

118. Předkládající soud v druhé otázce připomíná, že bylo soudem konstatováno, že vyhoštění občanů Unie, kterými jsou v projednávané věci děti, z hostitelského členského státu do členského státu, jehož jsou státními příslušníky, by představovalo porušení práv, která pro ně vyplývají z článku 8 EÚLP a z článku 7 Listiny.

119. Může mít výše uvedené konstatování nějaký dopad na odpověď poskytnutou na tuto otázku?

120. Otázkou, jaký má článek 7 Listiny a článek 8 EÚLP dopad na použití článku 20 SFEU, se již Soudní dvůr zabýval. V rozsudku Dereci a další (C-256/11, EU:C:2011:734) na ni odpověděl v tom smyslu, že „[p]okud […] má předkládající soud s ohledem na okolnosti sporů v původních řízeních za to, že situace žalobců v původních řízeních spadá do působnosti unijního práva, bude muset přezkoumat, zda odepření práva na pobyt posledně uvedeným porušuje právo na respektování soukromého a rodinného života podle článku 7 Listiny. Pokud má naopak za to, že uvedená situace nespadá do oblasti působnosti unijního práva, bude muset provést takový přezkum z hlediska čl. 8 odst. 1 EÚLP [52]“.

121. Tento závěr mě překvapuje. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) totiž Soudní dvůr bez váhání rozhodl v tom smyslu, že „články 20 SFEU a 21 SFEU [musí být] vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníkovi třetí země právo pobytu na svém území, i když tento státní příslušník sám vyživuje děti nízkého věku, jež jsou občany Unie a pobývají s ním v tomto členském státě od narození, avšak nejsou státními příslušníky téhož státu a nevyužily práva na volný pohyb, pokud tito občané Unie nesplňují podmínky stanovené směrnicí 2004/38 nebo pokud takové odmítnutí nezbavuje uvedené občany možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z postavení občana Unie [53]“.

122. Pokud určité ustanovení Smlouvy nebrání tomu, aby členský stát odepřel s výhradou splnění určitých podmínek právo pobytu, je tomu již z povahy věci proto, že konkrétní případ spadá do působnosti tohoto ustanovení [54]. V opačném případě by měl Soudní dvůr povinnost prohlásit se nepříslušným k zodpovězení položené otázky.

123. Považuji proto za nepochybné, že otázky týkající se použití článku 20 SFEU a dopadu občanství Unie na právo pobytu spadají do působnosti unijního práva [55].

124. Měl-li předkládající soud za to, že vyhoštění občana Unie by představovalo porušení článku 7 Listiny (nebo čl. 8 odst. 1 EÚLP, neboť obě tato ustanovení mají stejný obsah), tento závěr musí být tedy brán v potaz v rámci použití článku 20 SFEU i v rámci posouzení testu „zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv“.

52 — Bod 72.

53 — Bod 36 a výrok.

54 — V tomto smyslu viz Carlier, J.-Y., „La libre circulation des personnes dans l'Union européenne“, *Journal de droit européen*, 2014, s. 167 až 175, zvláště s. 174. Tentýž výklad prosazovala i generální advokátka Sharpston ve stanovisku předneseném ve věcech O. a další (C-456/12 a C-457/12, EU:C:2013:837). Generální advokátka Sharpston dospěla totiž k závěru, že „na právní situaci je nutné nahlížet z pohledu Listiny, pokud, a *pouze pokud*, ustanovení unijního práva ukládá členskému státu pozitivní či negativní povinnost (ať už tato povinnost vyplývá ze Smluv nebo ze sekundárního unijního práva)“ (bod 61). To přitom v projednávané věci platí pro článek 20 SFEU, neboť tento článek *podmiňuje* možnost členských států odepřít právo pobytu splněním určitých podmínek.

55 — K témuž závěru dospěl i generální advokát Szpunar ve svém stanovisku předneseném ve věcech Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, body 119 a 120), v němž uvedl, že je „přesvědčen“ o tom, že situace, jež spadají do rámce judikatury, na jejímž počátku stojí rozsudky Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), a Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), spadají do působnosti unijního práva. Generální advokát Szpunar totiž vycházel z konstatování, že státní příslušníci členských států mají postavení občanů Unie. „[Tyto děti] [m]ají tudíž jakožto občané Unie právo volného pohybu a pobytu na území Unie a jakékoli omezení tohoto práva spadá do oblasti působnosti unijního práva“ (bod 120).

125. Kromě toho se mi nejeví, že by okolnost, že se úvahy, jež předkládající soud uvedl v souvislosti s použitím článku 20 SFEU, týkají i článku 7 Listiny, mohla vést k rozšíření působnosti unijního práva, které by bylo v rozporu s čl. 51 odst. 2 Listiny.

126. Znamená to tedy, že evropské občanství, které je zakotveno v článku 20 SFEU, zakládá uplatnění ochrany základních práv – v projednávané věci konkrétněji článku 7 Listiny – a nikoli naopak [56].

5. Dílčí závěry

127. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby na druhou a třetí otázku, jež položil předkládající soud, bylo odpovězeno tak, že články 20 SFEU a 21 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby členský stát odmítl přiznat státnímu příslušníku třetího státu právo pobytu na svém území, přestože do výlučné péče tohoto státního příslušníka byly svěřeny děti, které jsou občany Unie a pobývají s ním v tomto členském státě od narození, avšak nejsou státními příslušníky téhož státu a nevyužily práva na volný pohyb, pokud tito občané Unie splňují podmínky stanovené směrnicí 2004/38 nebo není-li tomu tak, pokud takové odmítnutí *de facto* zbavuje uvedené občany možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z postavení občana Unie, což musí ověřit předkládající soud s ohledem na veškeré okolnosti projednávané věci. Bylo-li soudem prohlášeno, že by vyhoštění dotčených občanů Unie představovalo porušení článku 7 Listiny nebo čl. 8 odst. 1 EÚLP, vnitrostátní soud k tomu musí přihlédnout.

E – *Ke čtvrté předběžné otázce*

128. Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 12 nařízení č. 1612/68 vykládán v tom smyslu, že dítě a potažmo i rodič, do jehož výlučné péče bylo dítě svěřeno, má právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud rodič dítěte, který je občanem Unie a byl zaměstnán v tomto členském státě, v něm ukončil pobyt dříve, než dítě zahájilo v tomto státě školní docházku.

129. S ohledem na judikaturu Soudního dvora by bylo možné na tuto otázku odpovědět kladně.

130. Soudní dvůr totiž uvedl, že „[p]rávo přiznané článkem 12 nařízení č. 1612/68 dítěti migrujícího pracovníka plnit za co nejlepších podmínek školní docházku v hostitelském členském státě má nutně za následek to, že uvedené dítě má právo být doprovázeno osobou skutečně o ně pečující, a proto tato osoba může pobývat s tímto dítětem v tomto členském státě po dobu jeho studií. Odmítnout udělení povolení k pobytu rodiči, který skutečně pečuje o dítě, jež vykonává právo absolvovat školní docházku v hostitelském členském státě, by bylo zásahem do tohoto práva [57]“.

131. Děti státního příslušníka členského státu, který pracuje nebo pracoval v hostitelském členském státě, a rodič, který o děti skutečně pečuje, se tedy mohou v posledně uvedeném státě dovolávat práva pobytu pouze na základě čl. 12 prvního pododstavce nařízení č. 1612/68 [58].

56 — V tomto smyslu viz Kochenov, D., „The Right to Have *What* Rights? EU Citizenship in Need of Clarification“, *European Law Journal*, sv. 19, 2013, s. 502 až 516, zvláště s. 511. Viz rovněž stanovisko generální advokátky Sharpston přednesené ve věcech O. a další (C-456/12 a C-457/12, EU:C:2013:837, body 62 a 63).

57 — Rozsudek Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 73). Viz rovněž rozsudek Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 39).

58 — V tomto smyslu viz rozsudky Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (C-310/08, EU:C:2010:80, bod 59), Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 36), a Alarape a Tijani (C-529/11, EU:C:2013:290, bod 26).

132. V rozsudku Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83) Soudní dvůr připomněl, že „článek 12 nařízení č. 1612/68 má zvláště zajistit, aby děti pracovníka, který je státním příslušníkem členského státu, mohly, i *když již tento pracovník nevykonává výdělečnou činnost v hostitelském členském státě*, zahájit a podle okolností dokončit svou školní docházku v tomto posledně uvedeném členském státě [59]“.

133. Dále upřesnil, že „[p]odle ustálené judikatury článek 12 nařízení č. 1612/68 pouze vyžaduje, aby dítě žilo se svými rodiči nebo s jedním z nich v členském státě v době, kdy v něm alespoň jeden z jeho rodičů pobýval v postavení pracovníka (rozsudky [Brown (197/86, EU:C:1988:323)], bod 30, a Gaal [(C-7/94, EU:C:1995:118)], bod 27) [60]“.

134. Soudní dvůr ještě jasněji uvedl, že „[p]rávo dítěte pobývat v tomto státě, aby v něm získávalo vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68, a v důsledku toho právo pobytu rodiče, který o něj skutečně pečuje, tudíž nemohou podléhat podmínce, aby jeden z rodičů dítěte vykonával v *době, kdy toto dítě zahájilo školní docházku*, výdělečnou činnost jakožto migrující pracovník v hostitelském členském státě [61]“.

135. Soudní dvůr rovněž v rozsudku Ibrahim a Secretary of State for the Home Department uvedl v situaci, kdy jedno z dotčených dětí zahájilo školní docházku *poté*, co jeho rodič, bývalý migrující pracovník, opustil hostitelský členský stát, že „právo na rovné zacházení, pokud jde o přístup ke vzdělání, není omezeno na děti migrujících pracovníků. Použije se rovněž na děti *bývalých* migrujících pracovníků [62]“.

136. Z výše uvedené judikatury tedy nepopiratelně vyplývá, že článek 12 nařízení č. 1612/68 musí být vykládán v tom smyslu, že dítě a potažmo i rodič, do jehož výlučné péče bylo dítě svěřeno, má právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud rodič dítěte, který je občanem Unie a byl zaměstnán v tomto členském státě, v něm ukončil pobyt dříve, než dítě zahájilo v tomto státě školní docházku.

137. Výše uvedený výklad článku 12 nařízení č. 1612/68 je kromě toho v souladu se zásadou, podle níž toto ustanovení „nemůže být vykládáno restriktivně […] a nesmí být v žádném případě zbaveno svého užitečného účinku [63]“.

138. Pro všechny případy bych ještě rád dodal, že ze skutkových okolností, které vedly k vydání rozsudku Alarape et Tijani (C-529/11, EU:C:2013:290), vyplývá, že výše uvedené zásady platí i pro státní příslušníky třetích států, kteří jsou příbuznými občanů Unie ve vzestupné linii.

## VI – **Závěry**

139. Vzhledem k výše uvedeným úvahám navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [odvolací soud (pro Anglii a Wales) (občanskoprávní oddělení)] následovně:

„1) V situaci, kdy rozvodu předchází domácí násilí, čl. 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, nevyžaduje, aby

59 — Rozsudek Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 51). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska. Soudní dvůr odkázal na bod 69 rozsudku Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493).

60 — Rozsudek Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 52).

61 — Rozsudek Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 74). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

62 — Rozsudek Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (C-310/08, EU:C:2010:80, bod 39). Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

63 — Rozsudek Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 74).

občan Evropské unie, který/která je manželem/manželkou státního příslušníka třetího státu, sám pobýval v okamžiku rozvodu na území hostitelského členského státu v souladu s čl. 7 odst. 1 této směrnice, aby mohlo být zachováno osobní právo pobytu tohoto státního příslušníka třetího státu na základě tohoto ustanovení.

2) Články 20 SFEU a 21 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby členský stát odmítl přiznat státnímu příslušníku třetího státu právo pobytu na svém území, přestože do výlučné péče tohoto státního příslušníka byly svěřeny děti, které jsou občany Unie a pobývají s ním v tomto členském státě od narození, avšak nejsou státními příslušníky téhož státu a nevyužily práva na volný pohyb, pokud tito občané Unie splňují podmínky stanovené směrnicí 2004/38 nebo není-li tomu tak, pokud takové odmítnutí *de facto* zbavuje uvedené občany možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z postavení občana Unie, což musí ověřit předkládající soud s ohledem na veškeré okolnosti projednávané věci. Bylo-li soudem prohlášeno, že by vyhoštění dotčených občanů Unie představovalo porušení článku 7 Listiny základních práv Evropské unie nebo čl. 8 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, vnitrostátní soud k tomu musí přihlédnout.

3) Článek 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství musí být vykládán v tom smyslu, že dítě a potažmo i rodič, do jehož výlučné péče bylo dítě svěřeno, má právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud rodič dítěte, který je občanem Unie a byl zaměstnán v tomto členském státě, v něm ukončil pobyt dříve, než dítě zahájilo v tomto státě školní docházku.“